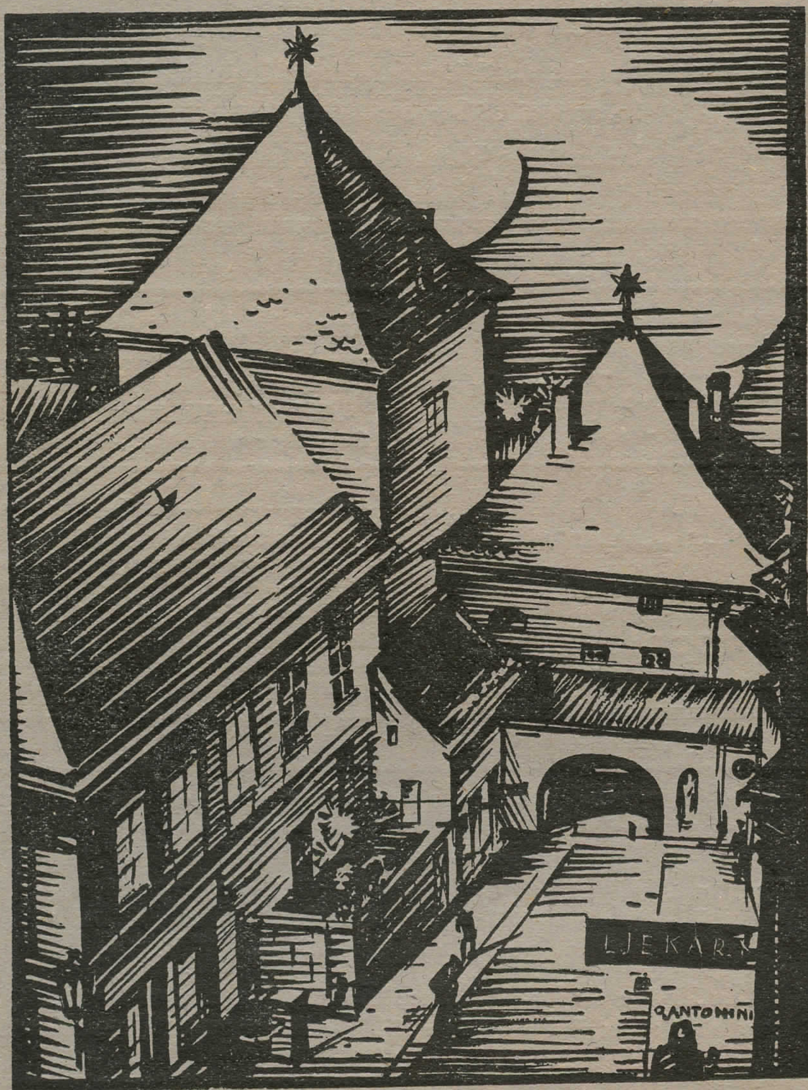
Poštarina plaćena u gotovom

ZAGREB

BROJ 8. KOLOVOZ 1938. GOD. VI.

Izlazi mjesečno. – Cijena godišnje za članove Din 40–, za nečlanove Din 50–. Pojedini brojevi Din 5·–

ZAGREB

REVIJA DRUŠTVA ZAGREPČANA

BROJ 8. GOD. VI. KOLOVOZ 1938

Oproštaj s Tošicom Lesićem

24 studena 1860 zaorila je snažna i odlučna riječ sa dasaka starog Teatera na historijskom Markovom trgu, koja je najavila čitavom građanstvu, da će se u buduće sa pozorišne rampe oriti samo hrvatska riječ. Ove je muževne riječi izrekao hrvatski glumac Vilim Lesić, čovjek, koji je ljubio ovu rodnu grudu i čiji su potomci vrijedni sinovi hrvatske domovine. Među najvrijednije spada pak naš dragi i obljubljeni Tošica, taj uzorni član hrvatske opere. Dijete Zagreba ljubio je taj zlatni i bijeli grad i nikada ga nije ostavio.

Miljenik muza mogao je u dalekom i velikom svijetu sticati svjetske lovorike, ali on skroman kakav je po naravi, ostaje na rođenoj grudi da bude ovdje pionirom kulture svoga ljubljenog naroda i rodnoga grada. I priroda se zahvalila ovom gestu plemenita srca i obdarila ga čeličnim zdravljem do u visoku starost ostavljajući mu mladenačku svježinu i okretnost.

Tošo Lesić nastupa već kao dijete od 4 godine, ta i majka mu Matilda primadona naše opere pod srcem noseći ga, ulijevala mu je veliku ljubav za kazalište. U žilama njegovim tekla je umjetnička krvca njegovih zaslužnih roditelja, koja ga ne ostavlja ni danas u visokoj časnoj i mladenačkoj starosti.

Prigodom proslave 50-godišnjice njegovog umjetničkog rada 6 travnja 1934 grad Zagreb i domovina odužila mu se vidno i dostojnim načinom za njegovu vjernost i odanost hrvatskom narodu, a i za veliku njegovu umjetnost . . .

Neobična snaga, zanos i oduševljenje pravog rođenog umjetnika, čisti idealizam i ljubav rođenoj grudi svladala je sve poteškoće, sve borbe života

s kojima se naročito svaki pravi umjetnik mora boriti, i hvala svim tim pozitivnim svojstvima Tošo je Lesić doživio časnu starost.

O njegovom umjetničkom djelovanju napisao je poznati naš kritičar muzičar prof. Stanko Stražnicki među inim i ovo:

Teatar jest i ostaje ono mjesto, s kojeg umjetnost govori najširim slojevima i zato se pozorišnom umjetniku obraća sveopći interes najlakše i najintenzivnije. Nijedan drugi umjetnik ne postaje tako neposredno popularan i voljen, nijednog ne obavija čar romantike onako, kao glumca ili još više opernog ili operetnog pjevača. Koncertni pjevač mora u mnogo većoj mjeri da se istakne, njegova umjetnost mora mnogo više da je znatna i velika, hoće li da prodre jednakim načinom, da osvoji širu javnost.

Ali u isto vrijeme nijednog umjetnika ne odbacuje publika tako lako, nijednog ne zaboravlja tako brzo kao pozorišnog, pogotovo ako njegova umjetnost nije izvanredna, koja se uzdiže daleko nad svakidašnjost, ako se u njoj ne stječu kvalitete velike, neobične ličnosti, koja može da preživi svoje vrijeme i da ostavi u ovom ili onom pravcu tragova iza sebe. Sudbina je reproduktivnog umjetnika, da nestajanjem njegovim s podija ili s pozornice, ne ostaje ništa nego tek uspomena na njegovu umjetnost, koja živi u potpunoj predodžbi tek u onoj generaciji, koja je bila dionikom te umjetnosti i svjedokom njezine slave. Mnogi je umjetnik morao s bolom u srcu osjetiti, kako se sa spuštanjem zavjese njegovom djelovanju spustila i zavjesa izmedju njega i publike. S prestajanjem tog živog kontakta, prestaje i interes za njega i za njegovu umjetnost.

Razumljivo je stoga nastojanje i želja svakog pozorišnog umjetnika, da svoju umjetnost uzdrži što dulje svježom i da joj služi do krajnih granica. I najteži mu je zacijelo onaj čas, kad mora da spozna da je konačno došlo i njegovo vrijeme, koje nemilosrdno traži da otstupi s pozorišta svog djelovanja i da se dijeli od onog mjesta, s kojeg je godinama i godinama zanosio svijet i gdje mu je on oduševljeno klicao i vio vijence slave. I možda nije umjetnost nijednog reproduktivnog umjetnika toliko vremenski ograničena kao baš ona opernog pjevača; možda nijedna umjetnost ne troši toliko sila prije reda tako kao baš pozorišna. To već leži u prirodi njenoj. Zato je i malen broj onih, kojima je dosudjeno da i preko one već neke granice, koja je vremenski povučena djelovanju opernog pjevača, uzdrže svoju umjetnost svježom, pokretnom, elastičnom, da i preko te granice mogu da uzdrže živim i neklonulim interes publike za sebe i za svoju umjetnost.

A tako rijetki odabranik pozorišne muze koja mora da mu je naročito sklona, je — Tošo Lesić. Zacijelo najpopularnija ličnost našeg pozorišnog ansambla. Pola ljudskog vijeka sproveo je u službi naše Talije, ostajući joj vjeran pravom sinovskom odanošću. Ni zamamljive ponude iz inozemstva, koje nisu tek postojale u fantaziji umjetnikovoj, nego koje su mu i faktično učinjene, nisu ga mogle pokolebati u toj njegovoj vjernosti. Ljubav k rodjenoj grudi i njezinoj umjetnosti, pa bila ona često i toliko skromna, bila je jača i odlučnija. A to je svakako naročito lijepa crta u njegovom karakteru, a i razlog više da mu se domovina oduži na dostojan način za tu njegovu vjernost. Ali i za njegovo umjetničko djelovanje . . .

Jer to nije bilo tek malo, neznatno-jednostrano, ograničeno samo na stanoviti genre rola; ono nije bilo ni lako, bez borbe i onog trvenja, kojim mora proći malone svaki umjetnik na svom putu. Ali neobična vitalna snaga, koja živi u Lesiću, onaj zanos i oduševljenje, prožeto s onim idealizmom, bez kojeg nema

prave, čiste umjetnosti. svladao je sve teškoće, sve napore, sve borbe i sva trvenja. Uvijek kad se Lesić pojavio na pozornici, on je bio u odličnom raspoloženju, osjećajući dobro, kako umjetnik stupajući na pozornicu treba da ostavi iza sebe sve, što ga veže sa životom izvan nje, kako tu treba da živi drugim zasebnim životom i kako onaj, koji dolazi u teatar, traži večer ničim nepomućene umjetnosti i duševnog užitka. Posjetilac ne pita onda za lični život umjetnikov, on ga vidi i hoće vidjeti tek onakovog, kakav lik mu ima da prikaže i dočara...

A likovi, koje je Lesić stvarao, bili oni realistični ili idealizirani, bili oni veliki ili tek jedva primjetljivi, uvijek su bili prožeti notom uvjerljive, istinski proživljene umjetnosti, prodahnuti toplinom i usrdnošću široke i velike slavenske duše, u njima je bila uvijek neka svečovječanska crta, koja ih je baš činila toliko blizim slušaocu. I onu najveću tajnu pozorišne umjetnosti: neposredni kontakt izmedju glumca, pjevača i publike znao je Lesić realizirati instinktom izražene teatarske nature.

Njegova umjetnost nije bila nikad nametljiva, neprirodna, nošena od lažnog patosa, ali ni nikad površna. Uvijek je nastojao da što dublje zaroni u bit svake role, da je zahvati s njene najkarakterističnije strane i da je iznese u cjelovitoj i zaobljenoj kreaciji. Njegovo osjećanje za stil bilo je izoštreno, što se najjače ispoljilo u buffo-partijama, u kojima je dao i svoje najbolje. Tu nije išao za jeftinom, grubom ili čak neukusnom komikom, koja pogoduje samo instinktima široke mase, već je znao strogo lučiti komiku jednog teatra, koji ima da bude dom prave, odgojne umjetnosti, od one jednog variété-a ili sličnih zabavišta. Treba se samo sjetiti njegovog Don Pasquala ili Doktora Bartola u »Seviljskom brijaču«, koliko profinjenog i duhovitog humora u glumi i pjevanju, koliko li karakteristične komike, svojstvene upravo klasičnoj muzici ovih djela. A nikad nije jednoličan, dosadan, šablonski. Eto mu tu Crkvenjaka u »Tosci«, Kecala u »Prodanoj nevjesti«, ili Varlaama u »Borisu Godunovu« — da samo tek ove istaknemo — koliko li različitih nijansa u pojavama ovih komičnih likova!

Ali i na polju seriozne opere Lesić je ispunjao ne manje uspjelo i predano svoju zadaću. Sretnim sticajem karakter je njegovog opsežnog i nosivog glasa takav, da je dopuštao ovako dvostrano zaposlenje i na posve oprečnim poljima. I tko je mogao slušati Lesića u jednoj od ovakovih serioznih rola, jedva bi vjerovao, da je to ono isto lice, koje ga je dan prije svojim vedrim humorom znalo nasmijati do suza.

Time nije još uvijek iscrpljen prikaz Lesićeve pozorišne djelatnosti. Jer on je nastupao i u opereti, a kad je raspustom opere nastupila opasnost, da ne bude za njega zaposlenja. on se spremno premeće, po želji tadanjeg intendanta Hreljanovića, u dramskog glumca. Ni ovdje njegov pokretni duh, brzi način shvaćanja i snalaženja u svakoj situaciji ne poznaje poteškoća i ne uzmiče pred njima: Lesić i samo kao glumac nalazi priznanja u publike i kritike

Galerija likova, koje je kreirao Lesić, gotovo je neiscrpiva. Ta kad se pomisli da je pjevao u 88 opera, a da je nastupio u operi i opereti oko 7500 puta, tko će da nabroji i karakteriše sve one likove, koje je on stvarao?

I izvan teatra razvijao je Lesić živahnu i mnogostranu djelatnost. Dugi niz godina bio je stalni član pjevačkog zbora katedrale (koralista), nekadanjeg pjevačkog društva »Merkur«, a uz to je i nastupao kao solist na brojnim koncertima i drugim izvedbama. Život pun rada, koji mu je donosio uvijek zadovoljstva, radosti, priznanja i — slave. S ponosom može da na nj gleda, jer on je jedan izmedju onih, koji ne moraju da na sebe primijene onu Horacovu: Amici, diem perdidi...

Ali govoreći o Lesiću-umjetniku ne smijemo zaboraviti ni Lesića-čovjeka, u čijem su se karakteru harmonično povezale tolike lijepe i simpatične crte: skromnost, dobrodušnost, vedrina, otvorenost, kao što je otvorena duša svakog onog, u koga je onog praiskonskog humora. Pristupačan i susretljiv prema svakome, on je pravi i iskreni drug.

S Lesićem je tako reći povezan jedan dio historije našeg teatra. On je doživio sve one njegove peripetije unutar pedeset godina, onu vijugavu liniju, kojom se kretao njegov razvoj, on je doživio nekoliko svjetlih i tmurnih dana, njegovo životarenje, njegov uspon i procvat. I u nizu ličnosti, koje iskaču u tom razvitku naše pozorišne umjetnosti, Tošu Lesića ide pored drugih naših velikih časno mjesto. On će ostati takodjer jedno svjetlo ime u povjesti našega Narodnog kazališta. S. S.

I evo danas u godini 1938 kada se rastajemo sa Tošom Lesićem kao umjetnikom-glumcem, ne rastajemo se još s čovjekom-prijateljem.

U našem društvu uživa Tošica nepodijeljene simpatije i ljubav sviju članova! On je naš i ostat će kao takav do kraja njegova života.

Svevišnji Gospod koji mu je darovao čilo zdravlje neka ga uzdrži još dugi niz godina, a mi se pouzdano nadamo da ćemo baršunasti glas našega »Don Bartola« i u osamdesetim godinama mladenačkog života čuti sa dasaka Hrvatske Thalije. *VER.*

Dr. Franjo Bučar:

SPORTOVI I IGRE U STAROM ZAGREBU U PROŠLOM STOLJEĆU

U starom Zagrebu nisu postojala nikakova službena te uređena igrališta. Kako se je igra u prošlom stoljeću počela gojiti u školama kao pedagoška disciplina, uređena su prva igrališta u pučkim školama na Kaptolu, Krajiškoj te Varšavskoj ulici te u samostanu č. s. Milosrdnica u njihovom velikom i prekrasnom vrtu. Naročito je bilo uređeno lijepo i veliko igralište iza novih srednjoškolskih zgrada u t. zv. »Elipsi«, uređenoj za vremena odjelnog pretstojnika Bogoštovlja i nastave prof. dr. Kršnjavija g. 1893. I bivši Hrvatski Sokol uredio je u svom vrtu lijepo igralište, makar se je trebao dugo boriti da smije u tu svrhu posjeći u vrtu jedan dio starog drvoreda, jer su se na magistratu, koji je bio vlasnik sokolskog vrta, neki gradski oci borili protiv ideje da se u tu svrhu posječe makar i jedno drvo već lijepo razvijenog drvoreda. Naša školska i izvanškolska omladina igrala se međutim bez ikakvog nadzora na Šalati, u Tuškancu i Maksimiru i to poglavito nedjeljom poslije mise te četvrtkom, koji dan je u ono doba bio slobodan od obuke. Te dane polazili

su svi na svoje obligatne šetnje u Maksimir i konviktorci, orfanotrovci i klerici, koji su se također revno igrali.

Kada smo bili još djeca prva nam je igra bila špekulanje i to na rupice sa bijelim, kamenitim, crnim, bojadisanim i staklenim špekulama ili kuglicama. Igralo se tako da se je uvijek mali prst stavljao na zemlju a nije se igralo kao danas bacajući kuglice iz zraka. Čim je u proljeće nestao snijeg, posvuda se po gradu pojaviše igrači sa špekulama.

Isto tako počelo se je početkom proljeća igrati u Tuškancu i drugdje razne igre. Tako »Rihtera« te skakalo »Na konja« na preko dva ili više dječaka, koji su se postavili u duljinu jedan do drugoga. Tko je dalje skočio preko drugoga ili trećega igrača, bio je veći junak. Uz to je bila popularna igra »Raubera i pandura« osobito po Tuškancu, gdje su jedni gonili druge po svim nasadima, dok ih nisu pravi panduri ili stražari rastjerali. Jednako se je igralo i na Šalati i u Maksimiru gdje su se okupljali više učenici iz Ribnjaka i Vlaške ulice. Nogometa još tada nije bilo, ali su se igrale razne igre malom loptom, poglavito Kapuša, Zrinskoga, Petrinjskoga, Mete i druge igre.

Ovo vrijedi ali samo za dječake, jer djevojčice se u prošlom stoljeću još nisu mogle i smjele baviti igrama i sportovima, što nije dolikovalo ukusu tadanjeg ženskog odgoja. Tekar moderni sadanji odgoj uveo je i djevojke u sve grane sportova. Ove mogu sada posjećivati i vježbati i skroz samostalno bez matera i guvernanata, kako je to prije bilo u običaju, poglavito kod plesa, klizanja, plivanja, turistike, gimnastike i drugih sportova.

Kao kuriozitet moram spomenuti da su prije 60 i više godina dolazili u Zagreb često i razni poznati t r k a č i ili »Šnellauferi«, kako su ih onda nazivali, koji su davali svoje pretstave na Jelačićevom trgu, od kojih se ja još jedne sjećam iz mog djetinstva. Šnellauferi trčali su oko cijeloga Jelačićevog trga po nekoliko puta naokolo, a bili su odjeveni u šarenim kostimima kao pajace. Koji puta trčali su i od Maksimira do Sesveta i natrag, što su objavili posebnim pozivima u novinama i na plakatima građanstvu, gospodi i oficirima. Poslije trke pošli su kapicom sabirati milodare od sakupljenog općinstva ili su tražili malu ulazninu.

Klizanje se je počelo rano vježbati. U 60—70 godinama bilo je neko klizalište kod bivšeg šintara na sadanjoj Cvjetnoj cesti, gdje su činovnici došljaci iz Slovenije, Graza i Beča klizali a dapače i na Savi, kada je ova bila smrznuta. Iza toga je trgovac i sportaš Ladislav Beluš udesio g. 1872 u gradu prvo uređeno klizalište na mjestu gdje se sada nalazi zgrada bivšeg Hrvatskog Sokola i Kola. Doskora je god. 1876 utemeljeno I. Hrvatsko sklizalačko društvo, koje je preuzelo u svoje ruke Beluševo klizalište, koje društvo postoji još i danas na Miramarskoj cesti kao Z.K.D. Isprvine su

Klizanje u Zagrebu na klizalištu I. H. S. D. iza bivšeg Hrvatskog Sokola

ujedno neki, dok nije bilo uređeno klizalište u gradu, polazili na klizanje na neke grabe po Pešćenici te u Maksimir na jezero, gdje su i zagrebački Nijemci igrali sa čunjevima na ledu igru Curling ili Eisschiessen. U Maksimir je dolazio koji puta i glasoviti klizač njemački oficir Artur grof Schlippenbach, koji je imao roda u Hrvatskoj po Zagorju, te se je pro-

Dr. Ivan Kosirnik, prvi predsjednik I. H. S. D.

ducirao na jezeru skakanjem preko zeleđenih čamaca i klupa, što je bilo onda u modi. Tu su dolazili i drugi odličnici iz Zagreba sa ekvipažama na klizanje, koje je bilo upravo idealno za prekrasne mjesečine. Figuralno klizanje bilo je u ono vrijeme skroz primitivno, te je već velika umjetnost bila kada je tko pravio savršene lukove na ledu. Kostimi na ledu bili su

jednaki onima na ulici te su dame nosile duge suknje i šešire. Prva utakmica na ledu održana je g. 1876, a prva kostimirana zabava 1878[1]).

Skijanje onda još nije bilo poznato te je bilo uvedeno u Zagrebu tekar sredinom devedesetih godina i to najprije u I. H. S. D. 1894 po potpi-

Prvo skijanje u Tuškancu

Grupa rodlaša na Plješivici

sanome, koji je taj sport donio iz Stockholma jednako kao i r o d l a n j e. Prve vježbe na skijama održane su na Jakčinovoj livadi na Cmroku, gdje se je održao i prvi tečaj za skijanje za učitelje gimnastike u Zagrebu god.

[1]) Bučar: Spomenspis zagrebačkog klizačkog društva 1877.—1931.

1894 i 1895[2]). **Rodlanje** se također u tim godinama počelo gojiti na veliko, koje je vodio I. H. S. D. u svojoj režiji na Josipovcu g. 1914 sa dozvolom poglavarstva kroz nekoliko godina. Iz Zagreba prenesen je taj sport g. 1894 na Plješivicu — u svratište braće Horvata na tamošnju staru cestu. Kasnije su to primili u svoje ruke Haškovci te priređivali dapače i velike utrke na Plješivici (1909). Prva utakmica na skijama održana je g. 1914 na Sljemenu. Posebnih dresova za te sportove onda još nije bilo.

Prvi hokej na ledu i na travi uveo je potpisani na tečaju za učitelje gimnastike g. 1894-1895, te su frekventanti tog tečaja igrali hokej na ledu

Hokej na ledu na klizalištu I. H. S. D.

u sezoni 1894/1895 na klizalištu I. H. S. D., gdje su se održale i prve utakmice. Ujedno su i članovi I. H. S. D. počeli gojiti taj zimski sport a vježbali su i ljeti hokej na travi. Oba ta sporta su se vrlo slabo razvijala te su tekar sada došla do većeg značenja, za koje sportove su se zainteresirali neki zagrebački sportski klubovi.

Nogomet se je počeo igrati godine 1894 u vrtu Hrvatskog Sokola pod nadzorom potpisanoga. Poslije je to Hašk 1903 nastavio na bivšoj »Elipsi« sa srednjoškolcima, koji su obdržavali i prve nogometne utakmice. Doskora se je nogomet tako posvuda raširio, da je postao najomiljenijom igrom srednjoškolaca i ostale mladeži, te je istisnuo skoro sve druge đačke igre. Prva pravila nogometa izašla su g. 1896 u knjizi: Ivan Tomašić, Gimnastičke igre s dodatkom odabranih modernih igara, a napose izdao je pravila od Dr. Milana Zoričića akademski klub Hašk g. 1908.

Gimnastiku je prvi sistematski podučavao Nijemac Fridrik Singer iz Beča, koji je već g. 1858 imao svoju školu u Strossmayerovoj Južnoj promenadi u suterenu tadanje realke. Singer je podučavao gimnastiku i na srednjim školama i na učiteljskim. On je bio i učitelj vatrogastva,

[2]) Bučar: Izvještaj tečaja za učitelje gimnastike u Zagrebu 1896.

koje se je u Zagrebu organizovalo godine 1869 kao Dobrovoljno vatrogasno društvo, kojemu je bio prvi pretsjednik gradonačelnik Pavao Hatz,

Nogomet na Elipsi

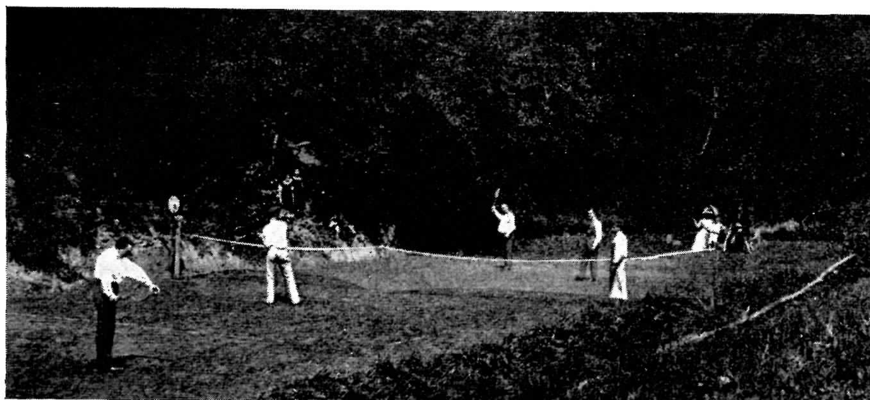
a prvi tajnik Gjuro Deželić. Singer je umro g. 1876 te je bio prvi pokopan na novo otvorenom centralnom groblju na Mirogoju. Kada je utemeljen g. 1876 Hrvatski Sokol počela se gimnastika razvijati u novom sokolskom

Franjo Hochman prvi vođa Hrvatskog Sokola u Zagrebu

duhu po novom učitelju iz Praga Franji Hochmanu, koji je postao iza smrti Singera i učiteljem gimnastike na srednjim školama i preparandiji (1876).

Lawn-Tennis po čeo se je igrati 1894 i to najprije u dvorani b. H. S. a prvo je podučavao potpisani. Kasnije je preuzelo igranje I. H. S. D. na otvorenom prostoru 1903 a poslije Haškovci, te se je tennis ubrzo raširio po Zagrebu i diljem cijele naše domovine. Tadanji način igre i oprema

Lawn-Tennis u Zelengaju

igrača znatno se je razlikovala od današnje. Prvi Tennis turnir održan je g. 1908 a priređen je po I. H. S. D. na svojim igralištima u Mihanovićevoj ulici, gdje je sada zgrada Okružne blagajne.

O **veslačkom sportu** nije tada bilo ni govora. Godine 1870 osnovan je doduše u Zagrebu prvi veslački klub »Sava«, koji se ali nije održao. Prvu sportsku lađicu sandolin Fabiolu posjedovao je sveuč. prof. dr. Lazar Car na Savici te sveuč. prof. dr. Egersdorfer. Na jezeru u Maksimiru bilo je također nekoliko lastavica i običnih čamaca, gdje se je omladina natjecala u brzom veslanju, ali bez ikakovih sportskih pretenzija.

Kuglanje se je gojilo u nekim ovećim gostionicama a na glasu su bile kuglane gostionice Lorenz na Sofinijom putu, u gostionici Kramer u Radničkom Dolu, gostionici Miramare na Miramarskoj cesti, u Methkelleru u Vlaškoj ulici itd., a igrala se je uvijek t. zv. Kriegspartie.

Plivanje se je gojilo na Savi kod kupališnog učitelja Hutterera bez ikakovih sportskih pretenzija a u strogo odijeljenim satovima za muške i ženske kupaće. Dame su se kupale u sasvim zatvorenim kostimima, koji su pokrivali čitavo tijelo. Civilno kupalište bilo je u Trnju, a vojničko kod Savskog mosta, gdje je danas Gradsko kupalište. O kakvom sportskom plivanju nije tada bilo govora osim što se je skakalo iz dosta visokih tornjeva (5 m) te trambulina. Divlji kupači polazili su obično na Savicu na Kulmerovim poljanama nuz stari potok iza bivše klaonice iz Vlaške ulice. Prvi Plivački klub nastao je god. 1910 kada su se ujedinili plivači s čla-

novima Haška te su iste godine priredili i prvo plivačko natjecanje u plivanju na 400 m i 11 km od Zagreba do Jakuševca te u umjetnom skakanju[3]. Kako Sava kraj Zagreba radi brzog toga nije podesna za plivačka natjecanja, nije se u Zagrebu taj sport mogao dovoljno razviti, te još danas

Plivanje na Savi kod Hutterera

očekuje plivački sport svoje posebne bazene bez kojih se taj sport u Zagrebu ne će moći nikada pravo razviti.

Streljana je najstarija sportska institucija Zagreba. Iz zgrade streljalo se je na streljišta u Tuškanac, dok nije to počelo biti sa razvojem grada pogibeljno te je u 90-tim godinama prenesena streljana u Maksimir, gdje se i danas nalazi. U staroj Streljani nalazilo se je sve puno streljačkih tabla i trofeja sa mnogobrojnim njemačkim i hrvatskim napisima, od kojih su se neki još i danas sačuvali u Gradskom muzeju. Već g. 1838, dakle upravo prije 100 godina, izašao je prvi Almanah Građanskog streljačkog društva na njemačkom jeziku, jer je u Zagrebu tada prevladavala njemačka kultura.

Nastavit će se.

[3]) Dvadeset godina rada Haška 1903.—1923. Zagreb, p. 170.

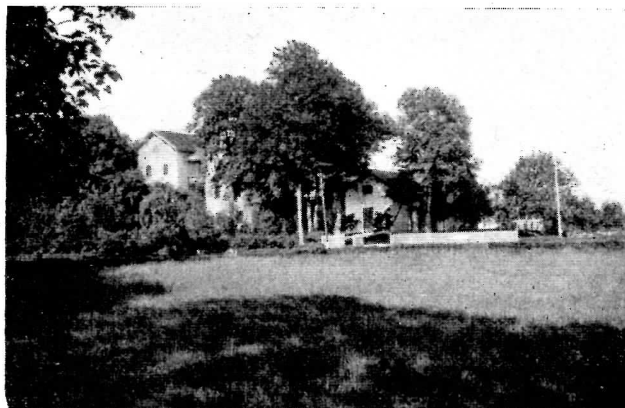
Medicus Zagrebiensis:

LJEKOVITO VRELO U JAMNICI

Mineralno vrelo Jamnica leži 3.5 km južno od Pisarovine, a 32 km udaljeno od Zagreba u ubavom Pokupju.

Ponajprije nešto o povijesti ovoga vrela:

Sve do podkraj 18. vijeka nemamo gotovo nikakovih službenih podataka o ljekovitim izvorima u Jamnici. Tek na nalog carice Marije Terezije provodi g. 1772. H. J. von Crantz, član c. kr. akademije prirodoslovaca, među ostalim ljekovitim vrelima i analizu vrela u Jamnici. Rezultate svoga ispitivanja iznio je u posebnoj knjizi. Tako je zapravo carica Marija Terezija pridonijela prva tome, da je jamničko vrelo postalo poznato i široj javnosti. Od tog se doba počinju mnogi tadanji ugledni liječnici i ljekarnici sve više zanimati za »Jamnicensis aguae vivae fons«, kako su ga zvali. Ispituju sastojine jamničke vode i dolaze u svojim raspravama do zaključka da joj među ostalim, po kemijskome sastavu sličnim vodama, pripada odlično mjesto. Izvješćuju o njenim ljekovitim osebinama tadanjim vlastima koje dadoše odmah ispitivati mjesne prilike u Jamnici u svrhu uređenja samoga vrela. Interes je sve više rasao. Koliko je onda bilo zanimanje za jamnička vrela možemo vidjeti po tome što su u sabiranju dobrovoljnih priloga za uređenje i podignuće vrela i potrebnih zgrada oduševljeno sudjelovali predstavnici svih staleža. Svoj su prilog dali među ostalima zagrebački biskup Aleksandar Alagović, biskup Ožegović, grof Gjulaj, Erdedy, davale su i županije, gradovi, plemići jednako kao i seljaci. Izabran bi i upravni odbor čijim je predsjednikom bio najprije biskup Alagović, a poslije njega prihvati tu dužnost grof Ivan Drašković Trakošćan-

Vrelo »Jamničke kiselice«

ski. Osnovana je zaklada te se je odmah pristupilo obzidavanju zdenca i brzo nakon toga prima biskup Alagović na dar prve boce punjene — Jamničkom kiselicom.

Bilo je to 1828 godine. Od tada se Jamnička kiselica razvozi po okolnim mjestima pa tako i u Zagreb, gdje se prodavala boca po 9 novčića. 30 godina kasnije sagrađen je »novi zdenac«, svratišna zgrada te zgrade za kupke. Osim toga uredila se ukusno i okolina tako, da je već tada bilo sve spremno za doček brojnih i uglednih gosti. I zaista. Gosti iz susjedne Bosne i Srbije, pa i iz udaljenih krajeva tadanje austro-ugarske monarhije, dolazili su u Jamnicu da upotrebljuju vodu ili kao piće ili kao kupke proti različitih bolesti. Među inima dolazio je g. 1864 i 1865 tadanji đakovački biskup, naš neumrli J. J. Strossmayer, da nađe okrepe i novih snaga za svoj veliki rad.

Skladište

Vrelo i zgrade davane su u zakup različitim zakupnicima među kojima je dvije godine bio i grof Juraj Drašković, a jednom ih je zakupila i vlada. Osobitih zasluga za prosperitet Jamničke kiselice imao je blagopokojni Zagrebčan Vilim Lovrenčić koji ih je kupio 1889 god. Svojim je radom vršio plemenito nastojanje oko ozdravljenja a i samoga zdravlja u našem narodu.

I danas jesu ova ljekovita vrela u privatnom posjedu te su na najmoderniji način uređena tako, da u pogledu higijenske manipulacije ne zaosotaju za nijednim drugim izvorima prirodnih mineralnih voda.

Vrlo je važno za našu narodnou privredu spomenuti, da su na izvorima zaposleni isključivo žitelji iz ovoga našega dosta siromašnog kraja, te da mnoge seljačke obitelji već decenijima nalaze svoj kruh u razvažanju Jamničke kiselice.

Kako je spomenuto, provodili su mnogi liječnici i stručnjaci svestranu analizu Jamničke vode i svoja opažanja u tome pogledu iznosili u poseb-

nim svojim radnjama. Bilo bi vrlo zanimivo a i vrijedno da iznesemo u kratkome izvodu njihova mišljenja, o sastavu i o tome, kod kojih sve bolesti Jamnička kiselica pomaže, a u kojima se njena upotreba ne preporučuje. (Izvodimo to iz mišljenja ljekarnika Gjure Augustina, kemičara Karla von Hauera, dr. Jakova Tkalca, dr. Schlossera, dr. Gustava Janečeka, tadanjega univerzitetskoga profesora kemije u Zagrebu 1888 i dr.).

Jamnička kiselica ide u red tzv. alkalijsko-murijatičkih mineralnih voda, među kojima zauzimlje jedno od prvih mjesta. Može se staviti uz bok glasovitom sličnom vrelu Vichy u Francuskoj, pa je i zovu Hrvatski Vichy, a vrlo je slična po sastavu Radenskoj kiselici.

Vrijednost se njena osniva u glavnom na visokom sadržaju raznovrsnih po zdravlje korisnih mineralija (natrijevog bikarbonata samoga imade 4,3 gr. u 1 litri) i blagim sadržajem na ugljičnoj kiselini (2,2 gr. u 1 litri). Sadržina u Jamničkoj kiselici vrši znatan upliv za jače izlučivanje

Pakovana selj. kola spremna na put

želučanoga soka, te podražuje želudac na veće gibanje čime pospješuje brzu probavu. Zato preporučuju gore spomenuti stručnjaci uzimanje te vode naročito za vrijeme jela. Ona pomaže uopće kod želučanih bolesti. Lužine koje se u kiselici nalaze sprečavaju proces kojim se stvara žučni kamenac. Osobitu vrijednost imade Jamnička kiselica u pogledu odstranjenja škodljive mokraćne kiseline, a vanredne je uspjehe polučila kod bolesti bubrega i jetara. Ona se pokazala dobrom i kod različitih bolesti dišnih organa. Osobito je prikladna za grgljanje i ispiranje ustiju. Njene sastojine željeza pomažu kod malokrvnosti. Ona mnogo utječe na otvaranje apetita, što dolazi u obzir kod onih koji trpe od pomanjkanja želje za jelom. Sadržina Glauberove soli služi pak kao sredstvo za pospješenje stolice. Njenom upotrebom biva izmjena tvari u tijelu življom, pa je tu

ono njeno djelovanje okrepe za tijelo. Odličan je usto pridodatak našem kiseljastom vinu.

No Jamnička kiselica kao i druge kisele vode sa mnogo ugljične kiseline nema u nekim slučajevima povoljnoga djelovanja. Tako je ne preporučuju teško oboljelima od sušice, onima koji trpe na greški srca, koji naginju kapi, kojima rado navire krv u glavu te onima koji boluju od čestih i jakih groznica.

Veliku zdravstvenu i okrepljujuću vrijednost Jamničke kiselice već su, kako smo vidjeli, za rana stručnjaci uvidjeli, te nastojali, iznoseći njene dobre osebine, da je uvedu u što veću upotrebu.

Kada se uoči historijat ovoga našega narodnoga blaga, položaj njegov prema Zagrebu, koristan upliv po narodnu privredu, a konačno kad se uvaže i odlična svojstva te naše Jamničke kiselice, onda je imperativ za svakoga svijesnog Zagrebčana, da se prene iz svoga nehata, pa da i ovdje pokaže da mu je košulja bliža od kaputa.

GLAVNA SKUPŠTINA DRUŠTVA ZAGREPČANA

ODRŽANA U GRADSKOJ VIJEĆNICI DNE 11 VI 1938

U 6 sati pretsjednik Dr. Tomo Cuculić otvara VII redovitu glavnu skupštinu društva za prošlu poslovnu godinu, pa pošto nije prisutno dvije trećine redovitih članova, pretsjednik odgađa skupštinu u smislu pravila na pola sata. Nakon toga će se pravovaljano zaključivati i bez obzira na broj prisutnih članova (§ 19 Pravila Društva Zagrepčana).

Pretsjednik u pol 7 sati ponovno otvara skupštinu i predstavlja izaslanika Uprave policije višeg komesara g. Lazarevića i pretstavnika štampe g. Smolčića.

Prisutni članovi unešeni su u popis koji zapisniku prileži. Zapisničarom imenuje g. Jurković Rudolfa a za ovjerovitelje zapisnika predlaže članove gđu Jerand Danicu i g. Smičiklasa Janka, što se prihvaća.

Zatim je nakon otvorenja skupštine pretsjednik društva Dr. Tomo Cuculić održao birani i lijepi govor. U prvom redu podvukao je radost Društva Zagrepčana, da se glavna godišnja skupština održaje baš u isti dan, kada čitavi hrvatski narod slavi uspomenu rođenja dvaju velikih sinova hrvatskog naroda braće Dr. Antuna i Stjepana Radića. Spomenuo je njihovu historijsku misiju i zajedničku sudbinu, da su im umorna tjelesa predana hrvatskoj grudi u gradu Zagrebu na Mirogoju. Istaknuo je njihovu veliku zaslugu za osvještenje hrvatskog naroda, pa je rekao, da je njihova najveća zasluga, da su hrvatskog seljaka digli u političkom i kulturnom pogledu na visoki nivo, isto tako kao što je i veliki Ante Star-

čević svijest hrvatstva podizao u građanskim redovima. Smrću mučenika hrvatskog naroda Stjepana Radića, pale su sve pregrade među staležima i hrvatski je narod danas jedinstven i svjestan svoje veličine i moći. I Društvo Zagrepčana od svog osnuka radi na istim principima, pa je to u nebrojeno puta i dokazalo svojim radom. I ove godine, kada se slavi rođendan te dvojice hrvatskih velikana Društvo je Zagrepčana poduzelo akciju da bi se najsiromašnijem ali najčestitijem dijelu našeg naroda, Hrvatskom Zagorcu pripomoglo, pa nas neobično raduje, da možemo izvjestiti, da je tim nastojanjem, a sa velikim razumijevanjem Bana Savske banovine, Dr. Viktora Ružića banovina kupila imanje Veliki Tabor, do sada vlasništvo hrvatskog slikara Otona Ivekovića. Banovina će ovih dana preuzeti to imanje i na njemu urediti jednu od socijalnih ustanova, koja će koristiti tamošnjem narodu. Isto tako je nastojanjem Društva u Vinagori, tom divnom predjelu Hrvatskog Zagorja, uređena cesta, organizirana pošta, a nastoji se i podignuti sirotišta za tamošnju siromašnu djecu. Govornik poziva sve prisutne članove da svojim ustajanjem odadu počast uspomeni velikih pokojnika Dr. Antunu i Stjepanu Radiću. (Skupštinari ustaju i kliču: »Slava im!«)

Pretsjednik Dr. Cuculić opširno je govorio o potrebi potpunog izvršenja Zakona o gradovima, naročito u pogledu izbora na Gradsko vijeće. Spomenuo je i ostali društveni rad, koji će u potanjim crtama prikazati društveni tajnik. Svoj govor zaključio je, da Društvo Zagrepčana ostaje na svojoj dosadanjoj komunalnoj političkoj liniji, a ta je sve za hrvatski narod. Govor pretsjednika Dra Cuculića primljen je od velikog broja članova, koje je napunilo Gradsku vijećnicu sa velikim oduševljenjem.

Prima se pljeskom.

Nakon toga je društveni tajnik Stjepan Stiegler, gradski senator, pročitao izvještaj o radu Upravnog odbora:

Slavna glavna skupštino — milostive gospođe i gospodo!

Velika ljubav sinova našeg bijelog hrvatskog Zagreba učinila je, da naše društvo eto danas održaje svoju sedmu redovitu glavnu godišnju skupštinu. Po godinama opstanka društvo mlado učinilo je ipak dosta za procvat i razvitak grada Zagreba. Djeca Zagreba ponosna su na slavnu prošlost svoga rodnog i prirođenog grada a puni skrbi i brige za njegov razvitak i njegovu što sretniju budućnost.

Lokalni patriotizam nije i ne smije biti puka fraza. Dužnost je sviju nas njegovati to načelo, a djecu našu učiti, da im je prva i najsvetija dužnost ljubiti ono sveto tlo, grudu našu hrvatsku, koja nas je rodila — ljubiti svoj Zagreb, taj biser i krunu hrvatskog naroda.

Domaći sinovi naši treba da imaju utjecaja na javni život grada Zagreba, kako u političkom, tako naročito u komunalno-socijalno ekonomskom a i u svakom pogledu u korist razvitka i napretka metropole svih

Hrvata. Naša je dužnost nastojati, da tako bude, a uz to moramo dakako promicati i zaštiti interese i naših sinova i kćeri.

Pređi naši budno su pazili na to, da naše »stare pravice« a mi ne smijemo dopustiti, da nam ovo moderno doba raznih nepovoljnih evolucija djecu našu otuđi od onih požrtvovnih nastojanja i velike ljubavi, kojom su se pređi naši isticali. Samo toj ljubavi imade hrvatski narod zahvaliti svoje opstojanje, a naš grad da stoji tako lijep i mlad, smjele glave i čela tvrda, kako to lijepo pjeva naš neumrli pjesnik Zagreba, August Šenoa. Vršeći rad prema ovim načelima Upravni odbor stupa pred Vas, milostive gospođe i gospodo, i moli Vas, da izvolite saslušati izvještaj tajnika i odobriti u cijelosti rad upravnog odbora.

Mnogo je bilo govora u javnosti i u štampi o čistoći hrvatskog jezika i s pravom se je prigovaralo, da se veoma malo pazi na to, kako bi se iz našeg jezika iskorijenile sve one nezgrapnosti i tuđice, te pogreške, kojima vrve razni javni napisi, na trgovinama i u raznim objavama itd. Naše je društvo tim povodom, a na osnovu svojih pravila sastavilo pretstavku koju je upravilo Gradskom poglavarstvu u Zagrebu s molbom, da bi se kod kojega od gradskih otsjeka osnovao referat za čistoću hrvatskog jezika, a kome bi bila dužnost, da pripazi na sve jezične nagrde, koje se nalaze na raznim napisima i kojekakovim reklamnim oglasima i da se uopće zavede neka oštrija kontrola za čistoću hrvatskog jezika. S istom molbom predana je pretstavka i Kr. banskoj upravi Savske banovine, a izvješteno je o tome i Društvo za hrvatski jezik, koje je u kratko vrijeme svog postojanja pokazalo mnoge lijepe i korisne rezultate.

Pitanju dobrog saobraćaja na području grada Zagreba posvetila se također pažnja, pa su tako predane pretstavke Gradskoj štedionici koja vodi zagrebačkim autobusnim prometom po ravnateljstvu električnog tramvaja, da bi se izveo autobusni saobraćaj u Tuškanac, i na samoborski kolodvor. Uvedenje tog autobusnog saobraćaja bilo bi od velike koristi po naše građane, koji stanuju u Tuškancu, odnosno za one, koji se služe samoborskom željeznicom. Bila bi to i modernija tekovina, jer, kako je poznato, veliki gradovi u stranim državama napuštaju uopće električne tramvaje i uvode autobusni saobraćaj, jer je taj mnogo brži i u svakom pogledu pogodniji. Kako će zagrebački autobusni saobraćaj riješiti ove pretstavke, nije još poznato.

Kako je bilo prošle godine izvješteno, društvena je uprava poduzela najenergičnije mjere, da Trbovljanska ugljenokopna družba konačno jednoć ovrši svoju dužnost i u svojim pogonima uredi takove tehničke naprave, kako ne bi više dolazilo do onečišćavanja rijeke Save otpacima ugljena i kako bi se time zapriječile velike milijunske štete, koje trpi naš narod a naročito građevinarstvo uslijed nečistoće rijeke Save. Trbovljanska ugljenokopna družba nastojala je riješiti se te dužnosti i poduzimala je

sve i sva, kako bi otklonila one mjere, koje je naše Društvo kod mjerodavnih faktora zatražilo za slučaj, da se tome opravdanom traženju ne udovolji. I Gradsko vijeće grada Zagreba pozabavilo se u sjednici od 2 lipnja 1937 tim predmetom, pa je uzelo na znanje izvještaj Gradskog poglavarstva o stanju u kom se nalazi postupak, koji se vodi proti Trbovljanskom ugljenokopnom društvu, radi onečišćenja vode rijeke Save, pa je prihvatilo prijedloge Gradskih vijećnika Dr. Miloša Hajdića i Fischera Ignjata, da se Družba pozove da unutar roka od pola godine izvede sve propisane naprave, jer će u protivnom slučaju Gradska općina otkloniti dobavu ugljena od Družbe. Protiv ove odluke Trbovljansko ugljenokopno društvo d. d. podnijelo je pretstavku protiv odluke Gradskog vijeća, kojom je uvjetovana nabava ugljena o izvedbi uređaja, koji bi spriječio onečišćenje rijeke Save, pa je taj predmet bio i opet na raspravi u sjednici Gradskog vijeća 29 listopada 1937, kojom prigodom je odlučeno, da se pretstavka u cijelosti odbije, a podnesak da se uputi kao žalba Kr. banskoj upravi. Bit će nastojanje naše društvene uprave, da se u svemu udovolji opravdanom traženju građana grada Zagreba i svih stanovnika uz rijeku Savu i Društvo će Zagrepčana u koliko bi se Trbovljanska ugljenokopna družba i dalje kratila udovoljiti svojim obvezama, znati jednim energičnim bojkotom građana grada Zagreba prisiliti rečenu družbu na izvršenje njihovih obveza.

Kako je našem društvu svrha, da utječe i na ekonomsko komunalni život grada Zagreba, to je dužno utjecati svim svojim djelovanjem i u svakoj prigodi, da se u granicama postojećih zakona razvija kulturno-socijalni, a naročito ekonomsko-komunalni život i napredak grada, to je društvena uprava predala Gradskom vijeću a i ostalim državnim faktorima opširnu pretstavku po raznim potrebama grada Zagreba. U toj pretstavci istaknuta je potreba konačnog riješenja svih pitanja u vezi sa regulatornom osnovom Zagreba. Istaknuta je potreba i uređenja cestovnog prometa na način, da se on odvija preko tri mosta: sadanjim kolnim mostom na Savi, budućim mostovima u Trnju i Jakuševcu. Tražena je uska suradnja banovine i države sa gradom i u rješenju tog pitanja i to naročito s razloga, što je Ilica kao glavna transverzala, prestala biti državnom cestom, pa bi ju imala nadoknaditi jedna nova periferna cesta od Save. Ta bi obilazna cesta imala ići južno od željezničke pruge Zagreb—Podsused, te od Vrapča smjerom prema Savskom mostu, zatim sjeverno od Save sa priključkom na banovinsku cestu u smjeru Jakuševac—Maksimir i dalje na državnu cestu Sesvete—Dugoselo. Traženo je, da se što skorije pristupi izgradnji mostova u Trnju i Jakuševcu, jer bi ti mostovi znatno odteretili promet preko Savskog kolnog mosta. Nadalje je zatraženo riješenje željezničko-prometnog problema grada Zagreba, pa je istaknuta potreba temeljitog preuređenja glavnog državnog kolodvora i kolo-

dvora Save. S tim u vezi istaknuta je potreba gradnje dvostrukog kolosjeka od Zagreba do Zidanog mosta. Naročito je istaknuta potreba izvedenja regulacije rijeke Save, koja na to čeka već decenije. Grad Zagreb doprinaša državi okruglo oko 720 milijuna dinara dažbine, a od Ujedinjenja godine 1918 ovamo platili su građani grada Zagreba državnoj blagajni preko 15 milijardi dinara. Stoga je i dužnost države, da nađe budžetske mogućnosti da se riješi ovo vitalno pitanje grada Zagreba, da se rijeka Sava učini plovnom i uslijed njezine regulacije, da se omogući izgradnja južnog dijela grada Zagreba. Grad Zagreb zanima i uređenje odnosno isušenje Lonjskog polja, jer bi tim isušenjem dobio naš narod oko 100 tisuća jutara prvorazredne plodne zemlje na koju bi se moglo naseliti nekoliko desetaka hiljada naših marnih a siromašnih hrvatskih zagoraca. Troškovi toga rada ne bi bili u razmjeru tako veliki, koliko bi to isušenje donijelo našem narodu velikih i neizrecivih koristi.

U pretstavci je nadalje navedeno traženje, da se povise dotacije za državne muzeje, jer ti naši muzeji imadu tako malo novčanih sredstava, da se može s pravom govoriti o propadanju, a ne o napretku naših muzeja. Naglašeno je, da je umjetnička akademija spašena od propasti privatnom inicijativom i darovima građana grada Zagreba, koji su omogućili najvažnije popravke.

U pogledu zagrebačkog sveučilišta naglašena je potreba što većih financijalnih sredstava, da se potpuno izgradi medicinski fakultet na Šalati, gospodarsko-šumarski fakultet u Maksimiru, veterinarski fakultet u Heinzelovoj ulici, i da se omogući izgradnja nove sveučilišne zgrade za rektorat sa pravnim i filozofskim fakultetima. Naročito je istaknuto kao goruće pitanje, potreba gradnje palače pravde u Zagrebu za smještaj sviju sudova. Gradska općina dala je potrebno zemljište a sada je na državi, da dade potrebna novčana sredstva, da se zgrada podigne.

Konačno je zatraženo da se omogući gradnja pošte br. 2 na glavnom kolodvoru, koja se nalazi u nemogućem i nehigijenskom stanju, koje ugrožava živote državnih službenika, koji tamo vrše svoje teške dužnosti.

Davno je obećano, ali još neriješeno pitanje koncentracije vojnih objekata u jednom dijelu grada, što je također u pretstavci zatraženo. Istaknute su potrebe Zagrebačkog Zbora, te naše vrle privredne institucije, koja i te kako treba da bude favorizirana u prvom redu od Gradske općine grada Zagreba, a dalje i od banovine i države same.

Naš ponos, lijepa naša katedrala, žalibože nalazi se u derutnom građevnom stanju, i svaki čas prijeti opasnost, da po koji komad kamena padne i da ev. i ubije čovjeka-prolaznika. Kako je crkvena imovina uslijed provedenja svojedobne agrarne reforme znatno smanjena u svojim prihodima, to je dužnost i banovine i države, da priteku u pomoć izdašnim novčanim sredstvima, da se za vremena spriječi katastrofa naše katedrale, koja u kulturnom i turističkom pogledu imade neobičan značaj ne samo za grad Zagreb, nego i za čitavu državu.

Još je zatraženo, da Gradska općina nabavi potrebito zemljište za razvoj i podignuće industrije u gradu Zagrebu, pa je predloženo Gradskoj općini, da stvori takove uvjete i olakšice, da bi se industrija u Zagreb privukla, a ne da se dešava to, da industrija napušta grad Zagreb.

Na kraju zatraženo je i konačno uređenje pitanja izgradnje jednog plivaćeg bazena, te neophodno potrebne kulturno-higijenske ustanove. Isto tako energično je zatražen temeljit popravak pročelja umjetničkog paviljona. U vezi s time ovdje je potrebno spomenuti da je na sjednici Financijalnog odbora Gradskog vijeća, baš u tom predmetu uzeo riječ časni starina zagrebački ugledni građanin Dr. Robert Siebenschein, koji je kao čestiti sin svoga rodnog grada također energično tražio, da se konačno uredi ta nagrda grada Zagreba. I nakon što je njegov predlog prihvaćen, i odobrena potrebna dotacija, časni je starac ispustio svoju plemenitu dušu. Neka mu i sa ovoga mjesta bude za sav njegov požrtvovni i nesebični rad za korist i procvat našega Zagreba izrečena najtoplija hvala. Slava Dr. Robertu Siebenscheinu!

Pretstavka svršava apelom na sve nadležne faktore a naročito na državne vlasti, da uvide ove neophodne potrebe građana grada Zagreba i da prigodom podjele zajma, koji bi se imao realizirati, ne zaborave hrvatske krajeve i grad Zagreb.

Osim spomenutog naše je Društvo izvršilo znatnije funkcije kod raznih kulturnih priredbi, koje je hrvatski narod i grad Zagreb priredio u prošloj godini. Tako je 8 VII 1937 sa ostalim hrvatskim kulturnim društvima prisustvovalo i naše društvo dočeku američkih Hrvata.

10 X 1937 hrvatski narod po Društvu Hrvatska Žena podigao je spomenik hrvatskom književniku i uzornom političaru Eugenu Kumičiću,

pa je naše Društvo sa velikim brojem svojih članova prisustvovalo tom svečanom otkriću spomenika.

1 XI 1937 na Svisvete kao i svake godine tako i prošle, položilo je naše društvo uz prisuće velikog broja članova vijence na grobove naših neumrlih narodnih mučenika Stjepana Radića i drugova, te na grobove hrvatskih preporoditelja i pjesnika Zagreba Augusta Šenoe.

Dne 23 studenoga u društvenim prostorijama svečanim načinom proslavljena je 75-godišnjica rođenja posljednjeg potomka naših Ilira Dragana viteza Trnskoga, sina velikog pjesnika ilirca Ivana viteza Trnskoga. Ovoj proslavi prisustvovali su i izaslanici Društva Podravaca, koji su zanosnim riječima na usta svoga pretsjednika inspektora ing. Kolibaša pozdravili svečara istaknuvši njegove vrline, koje je on naslijedio od svoga oca pjesnika, koga je odnjihala — seljačka majka, u lijepoj podravskoj Rači.

5 XII 1937 proslavljena je 50-godišnjica književnog jubileja i 70-godišnjica života plodnog kulturnog radnika Dr. Nikole Andrića u Hrvatskom narodnom kazalištu, kojoj je proslavi i naše društvo po svojim izaslanicima prisustvovalo.

15 III 1938 proslavio je 25-godišnjicu umjetničkog rada naš zagrebački sin i proslavljeni umjetnik Zlatko Baloković, pa je naše društvo rado prihvatilo njegovu molbu, da bude pokrovitelj ove proslave, koja je u svakom pogledu gradu Zagrebu lijepo i patriotski prošla.

Naše je društvo darovalo slavljeniku srebrnu kutiju sa grudom hrvatske zagrebačke zemlje sa Kaptola i Griča s posvetom, da umjetnik Zlatko Baloković nikada ne bi zaboravio u tuđini, da je odvjetak malenog ali ponosnog hrvatskog naroda.

Dne 17 VI proslavilo je naše društvo umjetnički jubilej našeg zaslužnog seniora Hrvatske opere Tošice Lesića.

Naročito valja istaknuti, da je u krilu Društva Zagrepčana iz redova naših vrlih gospođa-članica osnovana i Gospojinska sekcija sa samostalnim djelokrugom rada, koji rad ima biti namijenjen kultu Zagreba i zato intenzivan i svestran pun ljubavi za Zagreb i njegove hrvatske tradicije. Možemo s radošću konstatovati, da se Gospojinska sekcija Društva Zagrepčana brojčano sve više pojačava i da je dosadanji rad ove sekcije pokazao apsolutnu potrebu njene opstojnosti. Kako su u odboru ove sekcije gospođe, kojima mnogo leži na srcu razvitak rodnog im grada, to je vjerovati, da će i daljnji rad ove Gospojinske sekcije biti veoma blagotvoran i koristan.

Uz ovaj navedeni rad, društvena uprava posvećivala je pažnju također i društvenosti, pa je nastojala, da među članovima dođe do što veće povezanosti i iskrenog i bratskog drugarstva. U tu svrhu priređivani su i kroz minulu godinu redoviti sastancima članova svakog utorka u Trgovačkom domu, odnosno Gradskom podrumu. Na ovim sastancima neki su

naši članovi održali nekoliko vanredno uspjelih predavanja, koja su uvijek bila brojno posjećena.

Zabavni odbor brinuo se s velikom ljubavi za toliko omiljele obiteljske zabave naših članova i izlete u bližnju i daljnu okolinu grada Zagreba.

Upravni odbor održao je u svemu 14 sjednica, na kojima su raspravljena sva pitanja o kojima je napred izvješteno. Rad članova upravnog odbora bio je uvijek skladan i kod toga rada sve je prožimala jedna misao, da svaki što više doprinese za procvat i napredak grada Zagreba.

U prošloj godini umrli su slijedeći članovi:

Šarutančec Dragutin, trgovac, dne 10 VI 1937
Čuk Nikola, trgovac, dne 26 X 1937
Slivnjak Stjepan, grad. senator, dne 20 IX 1937
Borković dr. Milan, odvjetnik, dne 7 XI 1937
Berger Milan, dimnjačarski obrtnik, dne 9 XI 1937
Badalić Ivo, glumac, dne 19 XI 1937
Nikola pl. Faller, direktor opere u m., dne 28 II 1938
Pečić Bela, ljekarnik, dne 5 IV 1938.

Neka je svima našim preminulim članovima vječna slava i spomen!

U istom razdoblju primljeno je u svemu 135 redovitih i 62 podupirajuća člana, kao i 4 člana utemeljitelja.

Istupilo je u svemu 9 članova.

Na kraju ovoga izvješća moramo zahvaliti naročito našoj hrvatskoj zagrebačkoj štampi, koja je uvijek najpripravnije donašala sve naše publikacije i sa svoje strane uvijek simpatično pratila rad našeg društva. Neka bude svoj gospodi saradnicima naših domaćih dnevnika sa ovoga mjesta izrečena najveća hvala.

Podnašajući ovaj izvještaj glavnoj godišnjoj skupštini mi molimo, da se uvaže i sve teške prilike u kojima mi još uvijek živimo, i da se s te strane razmotri i rad upravnog odbora, koji, priznajemo, nije uslijed drugih raznih momenata mogao biti onakav, kako bi to u svemu odgovaralo svrsi i ciljevima našeg društva, naših želja i zajedničkog nastojanja.

Izvještaj se prima jednoglasno i sa odobravanjem.

Zamjenik blagajnika g. Alfred Müller čita slijedeći izvještaj:

Milostive gospođe i gospodo!

Mene je zapala čast, da Vam kao vršilac dužnosti otsutnog našeg blagajnika položim račun za god. 1937. Do sada je bila praksa, da su se naši blagajnički primici i izdaci zaključivali poslovnom godinom t. j. 30 IV. Kako ovakova slika nije bila pregledna, odlučili smo zaključivati naše poslovne knjige kalendarskom godinom. Mi svi znademo, da je čitanje ovakovih mrtvih brojaka za cij. slušaoce dosadno, ali te cifre oživljuju, kada se srcem radi za naše društvo. Stoga molim dame i gospodu za strpljenje, a ja ću nastojati da ova moja ugodna dužnost ne bude za Vas

gnjavaža. Zaslugom našeg blagajnika g. Steinbauera nemamo današnjim danom nikakovoga duga.

Nakon pročitanih stavaka primitka i izdatka stanje je slijedeće:
Sveukupni primitak od 1 V 1937 do 31 XII 1937 Din 171.038.92
Sveukupni izdatak od 1 V 1937 do 31 XII 1937 Din 119.531.95
Sveukupni ostatak 31 XII 1937 . . . . . . Din 51.506.97

Molim slavnu glavnu skupštinu da izvoli primiti ovaj blagajnički izvještaj do znanja. Ujedno zahvaljujem damama i gospodi na pozornom saslušanju, sa molbom da naše društvo i u buduće materijalno i moralno potpomognu.

Slobodan sam završiti moje izvode sa poznatim citatom: Neka živi, cvate i raste naše Društvo Zagrepčana.

Ovaj se izvještaj prima jednoglasno.

Pročelnik nadzornog odbora Teodor Stunković čita slijedeći izvještaj nadzornog odbora:

Slavna glavna skupštino!

Potpisanom nadzornom odboru Društva Zagrepčana čast je izvjestiti slavnoj glavnoj skupštini, da smo tokom poslovne godine 1937 pregledavali poslovanje društva, poslovne knjige i priloge, te sve u potpunom redu pronašli.

Molimo stoga slavnu glavnu skupštinu, da prihvati predloženu bilancu a upravnom i nadzornom odboru podijeli odrješnicu.

Zagreb 27 aprila 1938.

Nadzorni odbor: Teodor Stunković v. r. Branko Brusina v. r. Miroslav Došek v. r. Ivan Hartl v. r.

Prima se i podjeljuje upravnom i nadzornom odboru odrješnica.

Tajnik čita slijedeći predlog o visini članarine za g. 1938.

Slavna glavna skupštino!

Na temelju propisa §§ 7 i 20 toč. e) društvenih pravila predlažemo, da se zaključi, da članarina i za tekuću godinu 1938 ostane ista, t. j. u istoj visini kao i prošle godine i to:

1) za utemeljitelje jednom za uvijek Din 1000.— i za Reviju Din 40.— godišnje,

2) za redovite članove godišnje Din 160.—,

3) za podupirajuće članove godišnje Din 100.—.

Samo oni članovi koji plaćaju članarinu u ovoj visini, primaju društveno glasilo u smislu pravila (§ 6) besplatno.

Prima se jednoglasno.

Tajnik izvješćuje, da je uprava u smislu § 3 toč. e) Pravila izradila nacrt Pravila Posmrtnog fonda članova, prema kojem se preostaloj rodbini, ženi i djeci, za prvu godinu, dok glavna skupštine ne odredi, osigurava posmrtnina od Din 15.000.— a kao sredstva za posmrtninu predlaže se pristupnina Din 100.—, prinos po umrlom članu Din 50.— i za rezervni fond 5% od posmrtnine.

Članom Posmrtnog fonda može biti svaki redoviti član i članica D. Z. i utemeljitelj ako je fizička osoba.

Pošto je u smislu § 1 toč. 2 ministarske uredbe od 25 II 1937 za osnutak ovog Fonda — društvu potrebna dozvola Ministarstva trgovine i industrije — traži se od skupštine principijelna ovlast — da se može zatražiti potrebna dozvola ministarstva.

Uzima riječ g. Mr. Bartulić i kaže, da ima mnogo sličnih društava, pa bi trebalo sazvati njihove pročelnike na dogovor, jer ta su društva i preko 100 godina stara, pa su bolje poznata.

G. Grga Horvatek pridružuje se govoru Bartulića i kaže da je tim potrebniji oprez, jer i zanatlijsko udruženje ima osiguranu posmrtninu, pa na dva kraja ne bi mogli pristupiti.

Tajnik društva g. Stiegler daje potrebno razjašnjenje i kaže, da se samo radi o principijelnom odobrenju.

Član g. Milan Rosenberg preporuča stvar kao sasma dobru, jer Udruženje zanatlija ima potporu za svoje članove nakon 65 godina a posmrtnine samo djelomično.

Nakon toga skupština prima iznešeni predlog jednoglasno.

Tajnik čita predlog o izboru nadzornog odbora, koji glasi:

Slavna glavna skupštino! Na temelju § 18 društvenih Pravila predlažemo, da se za tekuću godinu u nadzorni odbor izaberu slijedeća gospoda iz sredine redovitih članova, i to: Stunković Teodor, Brusina Branko, Došek Miroslav i Hartl Ivan.

Prima se!

Tajnik čita predlog o izboru časnog suda, koji glasi:

Na temelju § 22 društvenih pravila predlažemo, da se i za tekuću poslovnu godinu 1938 u časni sud izaberu slijedeća gospoda redoviti članovi, i to: Trnski vitez Dragan, dr. Devide Franjo, dr. Eisenhuth Marko, Heincz Oskar, ing. Schön Juraj, Šorš Viktor.

E v e n t u a l i j e :

G. Milan Rosenberg zadovoljava se sa ekspozejem g. pretsjednika i tajnika, no mora spomenuti jedan propust, koji moguće nije učinjen namjerice. Zagrepčani se vesele razvitku Zagreba, a on još kao gradski zastupnik mnogo je sarađivao oko uređenja Jelačićevog trga, naročito o gradnji tržnice. Da pučanstvo na tržnici ima što više zraka — treba voditi računa o prostoru na kojem se nalaze kuće prema Krvavom mostu i Tkal-

ćićevoj ulici, pa kada taj prostor njihovim porušenjem ostane slobodan, da se dalje ne gradi. U provedbi toga bivši grad. načelnik arh. Vj. Heinzel i grad. savjetnik Karlo Vajda predlagali su da se izvlasti blok kuća između Duge ulice i Tkalčićeve ulice. Čini mu se, da D. Z. nije vodilo računa o tome da se dobije svježi zrak iz Tkalčićeve ulice na Jelačićev trg i vidik na gornji grad, koji će biti i te kako zatvoren. Stoga bi se moralo naći puta i načina, da se ne pristupi gradnji te zgrade.

G. Bartulić Vlatko govori o regulatornoj osnovi za tržnicu i tvrdi, da će izgradnjom nebodera Assigurazzioni Generali biti tržnici oduzet zrak, pa i on traži da se to spriječi.

Prometne prilike u ulicama oko tržnice veoma su loše, odvoz smeća iz tržnice jest bez ikakovih higijenskih naprava. Tržnica nosi dva i pol milijuna dinara godišnjeg prihoda — pa bi se već mogla definitivno dovršiti. Glede izgradnje nebodera A. G. spominje, da je još 1871 ban Jelačić izdao odredbu, da se očuva vidik na Gornji grad, a postupa se protivno. Glede regulacione osnove kaže, da je u tom dijelu manjaka, pa traži obustavu gradnje. Tvrdi, da bi gradska općina mogla od Gradske štedionice — koja ima novaca — dobiti potrebni zajam da provede osnovu koja bi sačuvala sadanji izgled na gornji grad. Priznaje, da gradska općina već sada ima velike terete, pa to ne bi bila u stanju iz redovitih sredstava učiniti. Traži da se stvori detaljna regulatorna osnova za pojedine dijelove grada. Tvrdi da u gradskom zastupstvu nije nitko ništa radio protiv te gradnje. Kritizira regulatornu osnovu i traži daljnje mjere.

Govorniku odgovara tajnik g. senator Stiegler i kaže, da susjedi preko ulice nisu u smislu građevnog reda pozivani na raspravu o izdanju građevne dozvole, a za ove vrsti gradnje, da se ne provodi ediktalni postupak, pa prema tomu ni okolišni susjedi a ni naše društvo nije bilo u mogućnosti stavljati prigovore gradnji.

Kaže da je D. Z. u stvari ipak učinilo ono, što je moglo učiniti, pa je na ruke predsjednika gradske općine g. dr. Teodora Peičića rješenje od 21 V 1938 broj 169/38 predalo pretstavku slijedećeg sadržaja:

Gospodine pretsjedniče!

Pošto je porušena kuća broj 3 na Jelačićevom trgu, koja je bila vlasništvo društva »Assicurazzioni Generali«, stižu Društvu Zagrepčana sa mnogo strana iz redova članova i građana molbe za posredovanje kod Gradskog poglavarstva, u pravcu da se nastali prostor ostavi neizgrađen i priključi prostoru Jelačićevog trga.

Mišljenje naših članova i građana u tom predmetu nalazi uporišta i u mišljenju našeg uvaženog kulturnog historičara prof. Gjure Szabe, koje je bilo otisnuto u »Jutarnjem Listu« od 22 o. mj. I jedno i drugo mišljenje potiče iz zanimanja i jubavi za ljepotu našeg rodnog grada Zagreba.

U povodu tih pozicija želja i molbi iznijeli smo ovu stvar nekoliko puta na diskusiju u sjednice našeg društva. U diskusijama izbila su dva kompleksa činjenica, koji žalibože stoje u suprotnosti a mi nismo u mogućnosti da njihove međusobne odnose ispitamo.

Jedno je kompleks estetsko urbanističkih vrijednota, koje su otkrivene rušenjem, a drugo je materijalni račun, koji se isprečuje prvome.

Slika, koja se pokazala nakon porušenja stare palače A. G. impresionirala je građane kao jedno otkriće. Nitko nije slutio kakova je bogata konstelacija počivala iza srušene trokatnice. I u najživlje sredine grada pokazao se stari Zagreb u svoj ljepoti urbanističkog kontrasta. Pokazao se u historičkom razmaku kao jedno neopisivo obogaćenje oku i duši svakog građana.

Ako pustimo po strani ispravke, koje su na samom obrisu gornjeg grada lako provedivi, pred našim se očima očitovao cijeli građevni proces od nastanka malog grada na Griču, sve dalje do njegovog porasta, kad se je niz Dugu ulicu razlio na široku Harmicu, najprije u vidu predgrađa, a kasnije u vidu obrtničkog radnog grada. Ovaj organski prelaz danas tako uočljiv, od sjajnog je dojma.

Jelačićev trg linealom dotučen u svoj današnji suhoparni oblik, dobio je ovim prodorom duboku perspektivu, široki vidik prema Gornjem gradu i Zagrebačkoj Gori, i raspjevao se u prostoru kao robijaš lišen okova.

Sad se tek ispoljuje u punoj mjeri tragika rušenja cistercistog samostana na Dolcu. Koliko bi još bogatija bila cijela slika s očuvanim pregledom na stari okoliš Sv. Marije! Bila bi nam to jedna neizrecivo dragocjena panorama. Postojanjem novih palača pred crkvom Sv. Marije unagrđena je i onako valjda i onemogućena reparacija desne strane te panorame.

Danas nam je svima jasno, što smo izgubili. Stručnjacima trebalo je to biti jasno i onda kada to nije bilo laicima. Žalibože!

Nama je jasno koliko su znatne materijalne poteškoće, koje stoje danas na putu da Zagreb spasi ovu takovu dragocjenu reprezentaciju. Mi smo to ispitali, pak smo u stvari materijalne strane projekta, kojim bi se sa

Jelačićevog trga oslobodio vidik na naše plemenito brdo Grič dobili ovu sliku:

Aproksimativna procjena					u milijunima izražena		
gr. ul.	vlasnik i opis položaja	parc.	hvati	po hvat. cijena 20 H	grad. vrijed.	zgrad. vrijed.	ukupna vrijed.
257,1	Assicurazzioni Gen.	233	236.9			4.00	
		234	85.1			0.40	
		skupa	322.0		6.44	4,4	10.840
260,2	Calembert S. kbr. 6 Radićeva	235	89.2	20 H	1.784	0.450	2.234
261,3	Bačac Zdenka i Prinz Vladimir kbr. 8	236	114.8	16 H	1.840	0.560	2.400
262,4	Kralj M. i Šulhof Lj. kbr. 10	237	125,4	14 H	1.756	0.744	2.500
15022	Prinz I. i Jozefina kbr. 12	238	129,2	12 H	1,552	1,000	2.552
13678	Zeininger Julka kbr. 14	239	96,0	10 H	0,951	0.760	1.711
704	Gamulin Stjepan i Ljubić I., kbr. 16	240	92,0	8 H	0.736	0.600	1.336
264	Šojić Tomo i Fuzme kbr. 18	241	101,8	6 H	0.611	0.630	1.241
Ukupno 9 objekata		1069.6 četv. hvati			15.670	9.144	24.214
				ili okruglo 25 milijuna dinara			

Kuća br. 12 jest Jozefinski Barok iz druge pole 18 vijeka, te je prema tome u smislu grad. zakona o čuvanju starina, umjetničko historijska vrijednost, i kao takova uživa zaštitu. Kod pojedinih kuća uzeta je u obzir i umanjena vrijednost zbog starenja.

Mi žalibože ne možemo izjavljivati sugestije na koji način bi se ova velika greška reparirala, držimo ali i znademo, da je iz pravno-tehničkih i privrednih, a konačno i iz socijalnih momenata to nemoguće učiniti.

Ovaj događaj neka posluži i mementom, koliko se više studija mora posvetiti pitanjima izgradnje grada. Nije stvar laika, da otkrivaju skrivene mogućnosti i postavljaju dobra rješenja problema, koje život svakodnevno donosi. To može biti stvar organizovanog studija. U najmanju ruku »Društvo Zagrepčana« htjelo je ovom zgodom da upozori kako nas gotove činjenice fatalno iznenađuju. Čudno je, i mi to podvlačimo, da su stručnjaci, koji su sarađivali kod stvaranja regulatorne osnove, nijesu za vremena

predvidjeli ljepotu pogleda na starodrevni Gornji grad sa Jelačićevog trga, ljepotu, koju danas vide i žele obične građanske oči.

Društvo Zagrepčana žali, jer nije bilo pravovremeno u mogućnosti ako možda kasno diže glas da spasi ono, što su propustili spasiti faktori, koji su bili pozvaniji da misle i gledaju u budućnost i vide ono, što danas vidimo svi.

Gospodine pretsjedniče!

Slobodni smo skrenuti pažnju na navedenu činjenicu s molbom da se poveća pažnja i zapriječi svako nagrđivanje našeg Zagreba, da nas zbog sličnih propusta ne bi proklinjalo poznije potomstvo, kao što će nas proklinjati zbog gradnje 10-terokatnice »Assicurazzioni Generali« na Jelačićevom trgu«.

Nakon toga je o istom predmetu govorio g. arh. Ignjat Fischer, koji je rekao da se je prije dvije godine to pitanje pretresalo u novinama — ali g. Bartulić nije tom zgodom iznesao ono što danas iznaša. Zna da je gradska općina dozvolila gradnju 7-katnice a Banska uprava je dozvolila još jedan kat. Da bi se postiglo ono što se hoće t. j. lijep izgled na gornji grad i crkvu sv. Marije i da tržnica i Jelačićev trg dobiju ne samo čisti zrak nego i prostor, tada bi i g. Bartulić morao porušiti svoj kuću, a on valjda to ne misli učiniti. To je međutim bilo i u novinama pretresano više puta, pa sada nije opravdano napadati bilo koga radi nekog propusta. Ističe, kako će biti izgrađena i paralelna ulica s Ilicom, koja će oduzeti Ilici veliki dio prometa a otvoriti vidik na Grič.

G. Bartulić ponovno traži da se podnese pretstavka grad. općini, ali u drugačijoj i oštrijoj formi. G. Rosenberg traži, da tu novu pretstavku predade izaslanstvo društva grad. načelniku.

Tajnik odgovara da za drugi tekst pretstavke, kako to g. Bartulić i Rosenberg traže, nema pravne podloge, — i stoga predlaže, da se ostane kod pročitane pretstavke. Konačno je primljena pretstavka kako je pročitana.

Time je dnevni red iscrpljen pa je pretsjednik zaključio skupštinu, koja je protekla u ljubavi i uzornom redu.

Ing. Ferdo Šega:

KIPCI IZ STAROGA ZAGREBA

(Moji susjedi)

»JURI-JURI«

Ima već nekih 40 i više godine od kada počiva »u miru božjem« na Mirogoju. Stubičan, došao u Zagreb, izučio brijački obrt, majstor i majstorica pomrli, ostavili njemu obrt i kuću na zaokretu starog Potoka prema Kaptolu, sada Tkalčićeva ulica. Zvao se Juraj Klasnić, a okolina ga zvala Juri-Juri. Bio je originalan purgar. Samac-neženja. Sam si pospremao, kuhao i odjeću šivao. Kaput mu izgledao kao vreća, a oko vrata i na rukavima nosio uvijek staromodne »krezleke«. S vremenom si nešto prištedio i napustio obrt, samo si zadržao brijanje nekoliko odlične prečasne i »presvekle« kaptolske gospode kanonika. Starček od preko 70 let obično se šetao pred svojom kućom i čekao na pozdrave mimoprolazeće školske djece, te im dijelio domaći »kuglof«. A koji ga je osobito lijepo pozdravio, toga je išao pohvaliti u kuću roditeljima. Jednom je došao i k mojoj mamici rekavši joj: »Gratuliram, gospa suseda, na nihovom dečecu, zna lepo starešega pozdraviti sa „falen Isus". Vu to ime sam im denesel celi kuglof«.

Svoje pokojne dobročinitelje — majstora i majstoricu — nije nikada zaboravio. Sam im je kitio grob, na Sesvete užigao svećice, na Božić pravio »kristbaum« na grobu, a na imendane nosio »dušicam« vlastite poslastice, voća, kompota i vina, koje su, kad se udaljio, pojeli i popili »dušice« grobari.

Kako rekoh, pod zadnje brijao i češljao je samo nekoliko prečasnih kanonika, tako među ostalim i uvaženog posvećenog biskupa Š.

»Presvekli« je bio boležljiv na želucu, pa je otišao u Beč na operaciju, koja je dobro ispala i povratio se oporavljen. Kod prvoga brijanja hvalio se »presvekli« našem Juri-Juri-u: »Glečte, Juri, fala Bogu, operacija je dobro ispala, sad zopet morem sve jesti i piti, a bilo je hudo, doktori su rekli, još malo i ja bi otišel na drugi svet«.

Juri-Juri mu odgovori: »A prosim ih »presvekli«, kaj su išli to delati, svoje grešno telo reparirati, a tak su lepo ob korizmi prodekovali o diki nebeskoj, kak je tamo lepo brez potrebe jela i pila i samu angelsku

muziku slušati. Sad su imali lepo priliku tam dojti, pak su se dali rajše trančirati od tih doktorskih nesnagah«.

BIRTAŠ I NJEGOV SIN VINCEK

Sada također pokojni. Bio je kućevlasnik i birtaš, išlo mu je dobro, a bio sebi najbolji gost, što mu je svjedočio i njegov plavo-beli-crveni nos. Prva mu je žena umrla. Nije imao s njome djece. Nakon ne predugog čekanja oženio svoju lijepu i mladu konobaricu Kristinu. Pir je trajao najmanje 14 dana. Ne dugo iza pira rodio mu se prvi sin. Uzeo si kuma i kumicu, susjede, svoje dobre goste. Kum i kumica su s cijelom rodbinom nosili sineka na krst župi Sv. Marije na Potoku. Kako je putem bilo nekih 5 do 6 birtija, to su išli svim »konkurentom« pokazivati prvorođenca. Naravno svagdje se zadržavali i svi se ponapili. Mali dečec se derao, jer je dugo već »izcesao« svoju flašicu s mlijekom. Đeđerni kumi natočili u flašicu mjesto mlijeka crvenoga vina i dijete to popilo i izbacilo. Pokojni velečasni župnik »črleni« Pažur vidjevši to pijano društvo sa pijanim djetetom reče im: »Sram vas budi, vi ste pijani, ali bar ovo nedužno dete niste trebali napiti, no kad je već tak da na krst dojdete s vinom mesto s mlekom, onda se dečko naj zove Vincek i ja ga bum tak krstil . . .«.

Tako je bilo. I naš Vincek ni danas ne pije mlijeka, ni vode, nego najrađe »črlenoga« vina.

»FON« ŠUŠKOVIĆ

Također već preko 50 let pod zemljom. Doživio je nekih 96 godina. Bio je »tišler«-majstor, ali je davno napustio obrt. Imao lijepu kuću na Potoku i veliki vinograd, trnac i njivu na Medvedskom Bregu, zvao se Šušković, »ajgentlih pleminiti ili fon Šušković«. Svoj je obrt ipak poštivao, jer je u svojoj sobi ostavio svoj »hobelbank«, gdje je na tvrdom odspavao popoldašnji počinek. Pripovijedao je, da je izučio stolariju u istoj kući kod svojega oca stolara. Kao mladi kalfa htio je pješice u »Fremd«, ali je došao samo do Dugih sel, gdje je počela jaka tuča padati, pak se onda rađe vrnuo doma u brizi za svoj vinograd. I tako nije bio nigdje nego u Zagrebu i na Medvedskom Bregu, kamo se pod stare dane vozio svojimi voleki i na lojtrenimi koli.

Prokletu železnicu, naj ju sam vrag vništi, nije nikada iz bliza vidio, išao ju je gledati samo sa »južne Promenade« (sada Strossmayerovo šetalište). Vode nije pio nekih 30 let. Ar »fon« ne pije vode a naju ju pije žaba ka vu noj živi. Pio je samo svoje Medvedbregovsko rujno vino za fruštuk, obed i večeru, a gda-gda i med obroki. Imao sina Emila, koji je bio odličan đak i svršio gimnazijsku maturu s odlikom. Kako u ono vrijeme

nije još imao Zagreb sveučilišta, to je mladi »fon« htio nekamo van na studije, u Beč. Zamolio je japeka: »Dragi tatek ja sam sada zvršil sve škole u Zagrebu, a sad bi moral nekam van na velike škole, Graz iliti Beč«.

Tatek mu odgovori: »Čuješ Emil, jedinec si mi, ne bi rad da mi se potepeš, kaj ne bi rajše nekam bliže v školu na priliku Karlovec ili Sisek? I tam bi se dalo zvučiti«.

GOSPON TONČEK

I gospona Tončeka pokriva već dugo let črna zemljica. »Gospon Tonček« bio je pravi Potočki purgar. Njegove dvije hiže na Potoku i jedna u Skalinskoj ulici toliko su mu nosile, da nije trebao raditi kroz cijeli svoj život. Glavno mu je zanimanje bilo pohađati prošćenja u crkvama u okolici Zagreba: 4 Remetska prošćenja: Vuzemski i Trojački pondelek i na Veliku i Malu Mašu, Sveti Petar u Vlaškoj vulici, Sv. Rok, Sveti Duh, Sveti Jakob na Medvednici, Sveti Mihal u Gračanima i Sveti Imbrek u Šestinama. Kada su gospona Tončeka pitali kako to da ide tak redovito na ta prošćenja, on im odgovori: »Je, kaj je, imam zagovor, da moram iti bar jeno deset put na leto na prošćenja i toga se, kak vidite, i akuratno držim«.

»A kak bavite zagovor na tih prošćenjah?«

Tonček odgovori: »Kak bavim? Najpredi sem pri celoj mešici, s kumeki popovlem, a onda si lepo privuščim jednu masnu i slasnu pečenicu, ili kako to ovi dotepeni Švabi sad veliju šintelpratl, k tomu si popijem holbu-dve vinčeka i onda cu fus doma. Jedino ako se kadkada navrnem kojem prijatelju birtašu na koji sajtlek gemišča, to je redko kad, morti samo deset put na leto! Vode ne pijem, ar sem jenput bil pri starom Juraskomu vu Ilici vu društvu u nekakvimi vučenimi prefesori, koji su pripovedali, da vu sakoj kaplici vode ima na miljune nekakvih vodenih vuši, bogme onda te vuši ne peju vu moj želudec, rajše ne pijem vode«.

»Gospon Tonček, velite da ne trpite vodu, a vu čem si onda perete svoj obraz?«

»Je, odgovori Tonček, perem se samo vu kišnici, a znam da kiša koja z neba pada nemre imati vuši«.

»A gospon Tonček, nih je videti i na fihplacu na Margaretinje i na Kralevo, valda nemaju i tam kakov zagovor?«

»A to ne, za to tam i ne jem pečenice, neg samoborsku pečenku, a to je ipak nekaj drugoga«.

»A če bi tak!«

»Gospon Tonček, nek mi ipak poveju zakaj su prošloga leta na Kralevo kupili voz sena i dali ga na Potoku shitati na svoje dvorišče, a znam da ne hraniju tam nikakve krave ili kojne?«

Tonček odgovori: »Briga vas baš ni, sused, ali im bum sejedno povedal zakaj je to bilo. Posvadil sem se, grdo posvadil, ze svojom starom i zaslužila je da ju grdo zešpotam, ali ja kak finin človek ne trpim prostarije, pak sem kupil voz sena i dal sem ga shitati na dvorišće, kad moje stare ni bilo doma, a kada je došla doma i videla puno dvorišće sena, pitala me je: Tonček za boga dragcga za kaj je to seno? Ja sem joj odgovoril: za tebe, draga dušica, mesto da te grdo zašpotam i velim ti, da si takva i takva živina koja mleko doji, to sem ti ovim senom pokazal kaj si! I da znaš, će me buš još tak grdo sekirala, onda ti bum drugiput kupil kravske repe ili jen puni lajt napoja. Za sad ti oprašćam, a seno naj si odpela naša mlekarica, bar buju nejne krave bole dojile. Vište tak fini človek dela, a ne da kriči po celi hiži, da ga vsi susedi čujeju!«

Eto takav je bil moj sused gospon Tonček, originalan, ali poštenjak i veseljak, purgar kakvi su posve nestali u Zagrebu, jer je prestao i onaj stari zagrebački bezbrižni purgarski život.

Izdavač »Društvo Zagrepčana«. — Odgovorni urednik Stjepan Stiegler, grad. senator, Solovljeva ul. br. 16. — Uredništvo i uprava Ilica br. 28/II. kat. Tel. 24-383. — Tiskara »Tipografija« d. d. u Zagrebu, Preobraženska ul. br. 6. — Za tiskaru odgovara Ivan Ivanković, Selska cesta 47. — Za oglasni dio odgovara Lukac Ivan, Padovčeva ul. br. 9.